

Infrastruktur for metadatalevering til norske bibliotek

Bakgrunn

Bakgrunnen for satsningen finnes i den nasjonale bibliotekstrategien som både omfatter leveranse av innhold i form av metadatabeskrivelser og en ny infrastruktur for distribusjon og deling av metadata.

Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 s. 41

Ett skritt videre mot målet om «én bok, én katalogisering» vil være å opprette én autorisert kilde til metadata – en «metadatabrønn». Alle metadata som Nasjonalbiblioteket produserer til Nasjonalbibliografien, vil inngå i metadatabrønnen. Disse kan bibliotekene hente til sine lokale kataloger; en unik identifikasjon av metadataene vil følge med. Metadatabrønnen vil også være et nav for gjenbruk av metadata mellom bibliotekene. Andre metadataleverandører kan knytte seg til den samme infrastrukturen. Navn på personer og korporasjoner, verk og sjanger tildeles også en unik identifikator. Metadatabrønnen skal være tilgjengelig gjennom åpne og standardiserte grensesnitt og format (MARC 21 og lenkede data) slik at bibliotekene enkelt kan knytte sine biblioteksystem opp mot den. Nasjonalbiblioteket og andre leverandører kan tilby tilleggstjenester (emneord, beskrivelse av innhold, anmeldelser osv.) til dataene i metadatabrønnen.

Et viktig grep i Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018 var at Nasjonalbiblioteket skulle gi fri tilgang til bibliografiske data i riktig kvalitet for alle bibliotek. Målet var å frigjøre arbeidstid i bibliotekene og sikre like og kvalitetssikrede metadata i bibliotekenes kataloger. I praksis har Nasjonalbiblioteket fulgt opp dette ved å frikjøpe tilgang til metadata for norske utgivelser av trykte bøker, lydbøker, e-bøker og språkkurs, samt omslagsbilder. Denne ordningen videreføres, og Nasjonalbiblioteket vil vurdere muligheten og behovet for å utvide ordningen med fri metadata til andre materialtyper, som for eksempel film og musikk. Bibliotekene har etterspurt tilgang til metadata for utenlandsk materiale. Nasjonalbiblioteket vil i strategiperioden søke å finne gode løsninger for hvordan dette kan inngå i leveransen.

Utvidet bibliotekstrategi – ut 2025 s.18

I perioden 2020–2023 har Nasjonalbiblioteket arbeidet for å få realisert det som i strategien kalles metadatabrønn. Metadatabrønn er en infrastruktur som legger til rette for en overgang til sentral produksjon og deling av metadata. Nasjonalbiblioteket har de siste årene arbeidet med å finne ut hva en metadatabrønn vil bety i praksis gjennom å blant annet diskutere problemstillinger med aktuelle leverandører og utvalgte bibliotek. Erfaringen fra dette har vært at utfordringene framstår som mer komplekse og omfattende enn tidligere antatt.

Utvidet bibliotekstrategi – ut 2025 s. 20

Nasjonalbiblioteket skal realisere en infrastruktur som legger til rette for en overgang til sentral produksjon og deling av metadata for norske bibliotek. Overgangen vil skje gradvis ved at det etableres sentrale autoritetsregistre og vokabularer, at det defineres standarder for utveksling og deling av data og at det etableres system som gir sentral tilgang til metadata ett sted – en metadatabrønn. Nasjonalbiblioteket skal i samarbeid med Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, videreutvikle Felles autoritetsregister for personer og korporasjoner med innhold og funksjonalitet. Registeret skal være autoritativ kilde for metadatabrønnen og andre relevante tjenester, inkludert bibliotekenes kataloger.

Tiltak:

- Nasjonalbiblioteket skal realisere en infrastruktur som legger til rette for en overgang til sentral produksjon og deling av metadata for norske bibliotek
- Nasjonalbiblioteket skal i samarbeid med Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør videreutvikle felles autoritetsregister

Status og arbeidet framover

I dag leverer Bokbasen trykkefiler av forlagslitteratur til Nasjonalbiblioteket, inkludert et minimumssett med metadata. Nasjonalbiblioteket planlegger å utvide dagens avtale med Bokbasen slik at den i tillegg til dagens leveranse også omfatter en fullstendig bibliografisk beskrivelse. En permanent løsning for metadataleveranse til bibliotek vil basere seg på denne direkteavtalen med Bokbasen, i tillegg til en konkurranse om videre håndtering knyttet til metadatabrønn og utlevering. Emnebeskrivelse, inkludert klassifikasjon, vil være en egen konkurranse/anbud, fordi dette er dataelementer som andre eksterne kan levere og hvor NB dermed ikke kan inngå direkteavtale med én leverandør.

En ny infrastruktur for distribusjon og deling av metadata vil kreve utvikling av en ny sentral tjeneste basert på nye formater og strukturer, men også utvikling og tilpasning i lokale biblioteksystem. Det vil være nødvendig med overgangsløsninger for å sikre jevn tilgang til data for bibliotekene i utviklingsfasen.

Tiltak:

1. Nasjonalbiblioteket skal ta initiativ til å inngå avtale med Bokbasen om leveranse av metadata for forlagslitteratur som en utvidelse av dagens pliktleveranse.
2. En permanent løsning for metadataleveransen til norske bibliotek skal på plass før 1. november. Denne løsningen vil i utgangspunktet basere seg på planlagte avtalen med Bokbasen om kjøp av metadata, samt en anbudskonkurranse om levering av emnebeskrivelse. Det skal også tas en beslutning om omfanget av den framtidige metadataleveransen.

Samtidig skal det gjennomføres en anbudskonkurranse for etablering av en tjeneste for sentralisert tilgang til metadata for norske bibliotek – en metadatabrønn. Her skal metadataleveransen og metadata fra andre kilder gjøres tilgjengelig for norske bibliotek.

Metadataleveransen vil bli levert gjennom en overgangsløsning tilsvarende dagens ordning inntil systemet for metadatabrønnen er fullt ut realisert.

Drøfting

Emnebeskrivelser

Emnebeskrivelser omfatter i denne sammenheng Dewey-klassifikasjon og emneord (generelle emneord, omhandlet emne for person, korporasjon, sted eller hendelse) og sjanger- og formbeskrivelser.

Dewey-klassifikasjon brukes hovedsakelig til hylleoppstilling i bibliotekene, men er også grunnlag for noe statistikk, rapportering og søketjenester.

I Norge har vi ikke ett felles emneordssystem for generelle emneord, universitetsbibliotekene bruker Humord, mens Bokbasen og Biblioteksentralen har hver sitt. Dermed har valget av metadataleverandør hittil påvirket hvilke emnesystem de generelle emneordene har vært hentet fra.

Teksten i litteratur er i dag i større grad enn før søkbar enn tidligere, for eksempel i Nettbiblioteket. Mange brukere som oppsøker biblioteket, spør etter konkrete titler heller enn litteratur om et gitt emne, men bibliotekarer bruker gjerne emnebeskrivelser i sine søk på vegne av sluttbrukere.

Med KI er det nå åpent for å generere emnebeskrivelser og sammendrag automatisk. Samtidig kan bruken av KI muligens også føre til et behov for metadata fra autoriserte kilder.

Spørsmål til diskusjon:

- Er det fortsatt bruke for Dewey til hylleoppstilling? Til søking og gjenfinning? Bør klassifikasjonen eventuelt forenkles?
- Har de som veileder brukerne i bibliotekene og/eller sluttbrukerne fortsatt bruk for emneord og/eller sammendrag?
- Hvis det fortsatt er behov for emneord, er det viktig for bibliotekene å kunne velge mellom flere emneordssystem?

Metadata for utenlandsk litteratur, innspilt musikk og film

I Bibliotekstrategien 2020-2023 er det sagt at «*Bibliotekene har etterspurt tilgang til metadata for utenlandsk materiale. Nasjonalbiblioteket vil i strategiperioden søke å finne gode løsninger for hvordan dette kan inngå i leveransen.*»

Spørsmål til diskusjon:

- Hvordan skaffer bibliotekene i dag metadata for utenlandsk litteratur, film og musikk?
- Hvor stor andel av bibliotekenes samlinger utgjør utenlandsk litteratur, film og musikk?